

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

4/2021

гр.София, 23.11.2022 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание
на Гражданска и Търговска колегии в съдебно заседание на 20 октомври
2022 год., в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСТГК,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Търговска колегия:
ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Гражданска колегия:
МИМИ ФУРНАДЖИЕВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ:

МАРИЯ ИВАНОВА
ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА
БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА
СНЕЖАНКА НИКОЛОВА
ТОТКА КАЛЧЕВА

ЧЛЕНОВЕ:

- | | |
|-----------------------|-------------------------|
| 1. ТАТЯНА ВЪРБАНОВА | 13. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА |
| 2. МАРГАРИТА СОКОЛОВА | 14. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА |
| 3. ПЛАМЕН СТОЕВ | 15. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА |
| 4. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА | 16. ЗОЯ АТАНАСОВА |
| 5. ДИЯНА ЦЕНЕВА | 17. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ |
| 6. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА | 18. ВЕСЕЛКА МАРЕВА |
| 7. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА | 19. БОРИС ИЛИЕВ |
| 8. МАРИО ПЪРВАНОВ | 20. БОНКА ЙОНКОВА |
| 9. ЕМИЛ ТОМОВ | 21. БОЯН ЦОНЕВ |
| 10. АЛБЕНА БОНЕВА | 22. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА |
| 11. БОНКА ДЕЧЕВА | 23. РОСИЦА БОЖИЛОВА |
| 12. ЖИВА ДЕКОВА | 24. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ |
| | 25. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ |

26. КОСТАДИНКА НЕДКОВА
27. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА
28. ЛЮБКА АНДОНОВА
29. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
30. ГЕРГАНА НИКОВА
31. ПЕТЯ ХОРОЗОВА
32. МАЙЯ РУСЕВА
33. АННА БАЕВА
34. НИКОЛАЙ МАРКОВ
35. ЕРИК ВАСИЛЕВ
36. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА
37. КРИСТИЯНА ГЕНКОВСКА
38. ВАНЯ АТАНАСОВА
39. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ
40. РОЗИНЕЛА ЯНЧЕВА
41. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА
42. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ
43. МАДЛЕНА ЖЕЛЕВА

44. АНЖЕЛИНА ХРИСТОВА
45. ВАСИЛ ХРИСТАКИЕВ
46. ГАЛИНА ИВАНОВА
47. АННА НЕНОВА
48. ДЕСИСЛАВА ПОПКОЛЕВА
49. МИЛЕНА ДАСКАЛОВА
50. ТАНЯ ОРЕШАРОВА
51. МАРИЯ ХРИСТОВА
52. СОНЯ НАЙДЕНОВА
53. ИВАНКА АНГЕЛОВА
54. АНЕЛИЯ ЦАНОВА
55. ИВО ДИМИТРОВ
56. ЕЛЕНА АРНАУЧКОВА
57. НИКОЛАЙ ИВАНОВ
58. ДЖУЛИАНА ПЕТКОВА
59. ЯНА ВЪЛДОБРЕВА

при участието на секретаря Красимира Ковачка
постави на разглеждане тълкувателно дело № 4 по описа за 2021 г. на
Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии
докладвано от съдия ИЛИЯНА ПАПАЗОВА

Тълкувателното дело е образувано въз основа на разпореждане на
председателят на Върховен касационен съд от 7.12.2021г., по
предложение на състав на ВКС, за приемане на тълкувателно решение по
следните два въпроса:

1. Допустимо ли е касационно производство, останало висящо след
частичен отказ по чл.233 ГПК от спорното право пред ВКС, в резултат на
което процесуално действие цената на предявения иск е под прага,
установен в чл.280, ал.3, т.1 ГПК?

2. Какви са правните последици при частичен отказ от иск, заявен
по реда на чл.233 ГПК в касационното производство, относно частта от
спорното право, с разглеждането на която съдът е десезиран, и останалата
част от спорното право, по отношение на която не е налице десезиране по
спора?

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегия на Върховен
касационен съд за да се произнесе, съобрази следното:

По въпросите е налице установена противоречива практика.

Според едното формирано становище, направеният отказ от иска
след образуване на делото пред касационната инстанция води до
прекратяване на производството само досежно частта, за която се отнася,

като в останалата част производство е допустимо дори и в случаите, когато след това действие цената на иска остава под прага, установен в чл.280, ал.3, т.1 ГПК, и съдът дължи произнасяне по нея.

Според другото становище, при заявен пред касационната инстанция частичен отказ от иска, Върховният касационен съд, след като се съобрази с искането на страната за прекратяване на производството, следва да приложи разпоредбата на чл.280, ал.3, т.1 ГПК и да процедира в зависимост от това дали останалото спорно право попада в законоустановения праг за достъп.

Изразено е и становище, че когато ищецът прави частичен отказ от иска пред касационната инстанция, без да се отказва от спорното право изцяло, то по съществото си заявеното искане не е по чл.233 ГПК, а е за изменение на иска по чл.214, ал.1 ГПК. Същото е недопустимо, защото това процесуално действие валидно може да бъде извършено само в първата инстанция.

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегия на Върховен касационен съд намира за правилно първото становище по следните съображения:

Функционалната подсъдност произтича от разпоредбите на закона и е абсолютна, поради което за нея касационната инстанция следи служебно. Доколкото третата инстанция не е задължителна за всички спорове, преди да извърши преценката си дали касационната жалба отговаря на предпоставките за допустимост на касационното обжалване, съставът, на който тя е разпределена, извършва проверка и за общите предпоставки за допустимост и редовност. Върховният касационен съд не е обвързан от извършената от въззивния съд проверка при администриране на подадената жалба и извършва самостоятелна такава, включително и досежно императивно установения в чл.280, ал.3, т.1 от ГПК ценови праг, изключващ изрично посочените граждански и търговски дела от обхвана на касационно обжалване. Настъпилата след подаване на касационната жалба промяна в цената на иска в резултат на предприети от страна по делото процесуални действия не може да е основание за пререшаване на въпроса за допустимостта.

Съгласно чл.233 ГПК ищецът може да се откаже изцяло или отчасти от спорното право във всяко положение на делото. Тази изрична и ясна норма предвижда допустимостта както на частичния, така и на пълния отказ от право във всеки момент, докато делото е висящо, включително и в касационната инстанция. Частичният отказ от иск е самостоятелно уредено правно действие, което не може да бъде квалифицирано като намаляване размера на иска. Частичният отказ от иск и намаляване размера на иска са различни процесуални действия, уредени самостоятелно /съответно отказът от иск в Глава седемнадесет „Отклонения в развитието на исковото производство“, а намаляването на размера на иска в Глава петнадесета „Отклонения в предмета на делото“/ и за тях са предвидени различни предпоставки за допустимост.

Съобразно диспозитивното начало предметът на спора се въвежда от ищеца чрез правните му твърдения, съдържащи се в исковата молба. Ищецът очертава спорното право чрез основанието и петитума на иска. Защитата на ищеца зависи от неговата воля. Той решава дали да предяви спорното право изцяло или частично, както и дали да се откаже до приключване висящността на производството и в какви предели от търсената защита. Частичният отказ от иск е изявление на ищеца, с което той заявява на съда, че не поддържа занапред една част от иска си. След като до съда достигне това изявление на ищеца, с което той изразява волята си за отказ от търсената с иска защита в конкретно посочената от него част, съдът е длъжен /без да изисква съгласието на насрещната страна/ да прекрати производството по делото за частта от спорното право, за което отказът се отнася. Чрез частичния отказ от иска ищецът намалява само обема на собствената си защита, но не и обема на защитата, която може да получи ответната страна. Ответникът няма правен интерес от продължаване на производството, защото последиците от направения от ищеца отказ от иска, му дават всичко, което той би получил при отхвърляне на иска като неоснователен. Частичният отказ от иска е едностранно действие, което има значение и предизвиква само процесуалноправни последици за частта от спорното право, за която се отнася. Той не засяга и не се отразява върху оставащата част от спорното материално право, по която съдът дължи произнасяне поради липса на десезиране. Доколкото с частичния отказ ищецът признава частичната неоснователност на предявения от него иск, отказът от иск по презумция е действие, което е в полза /а не във вреда/ на ответника.

Отказът от иска е проявление на принципа на диспозитивното начало, установен в чл.6 ГПК, но този принцип не може да се разглежда самостоятелно и изолирано от останалите основни начала в гражданския процес. Принципът на участие на страните цели да им даде възможност да въздействат върху крайният акт на производството. Тази възможност за въздействие трябва да е еднаква за всяка една от тях, за да не бъде някоя от страните ощетена спрямо другата. Принципът на равнопоставеност изисква всяка от страните да разполага с равни права, за да защити в процеса материалните си права съобразно процесуалната роля, която заема. Съдът следва да им осигури равна възможност, за да упражнят предоставените им права, както и да прилага закона еднакво спрямо всички /чл.9 ГПК/. Участващите в съдебните производства са длъжни да упражняват предоставените им процесуални права добросъвестно и в съответствие с добрите нрави /чл.3 ГПК/.

Изброените принципи на гражданския процес се намират в диалектическа връзка, като взаимно се влияят и допълват. Необходимостта от постигане на справедлив баланс между тях не позволяват на съда да допусне такова процесуално поведение на ищеца /в качеството му на ответник в касационното производство/, което да стане причина насрещната страна, очаквайки разрешаване на спора по

същество от касационната инстанция, да получи определение за прекратяване на производството, водещо до обявяване за окончателно на обжалваното от нея въззивно решение. Съдът следва да разглежда и решава делата според точния смисъл и общия разум на законите /чл.5 ГПК/, поради което недопустимостта на касационното обжалване не може да е обусловена от последващо процесуално поведение на страна в процеса, вместо от закона.

Затова, при направен на основание чл.233, ал.1 ГПК след подаване на касационната жалба частичен отказ от иск, съдът следва да обезсили въззивното и първоинстанционното решение относно частта от размера на спорното право, с разглеждането на която е десезиран, и да прекрати производство в тази част. За останалата част от спорното право, за която не е налице десезиране от спора, касационното производство следва да се счете за допустимо дори и когато в резултат на частичния отказ цената на иска е под прага, установен в чл.280, ал.3, т.1 ГПК.

Въз основа на изложените съображения, Общото събрание на Гражданска и Търговска колегия на Върховен касационен съд на Република България

РЕШИ:

1. Допустимо е касационно производство, останало висящо след частичен отказ по чл.233 ГПК от спорното право пред ВКС, в резултат на което процесуално действие цената на предявения иск е под прага, установен в чл.280, ал.3, т.1 ГПК.

2. При частичен отказ от иска, заявен по реда на чл.233 ГПК в касационното производство, ВКС следва да обезсили въззивното и първоинстанционното решение относно частта от размера на спорното право, с разглеждането на която съдът е десезиран, и да прекрати производството в тази част. Касационното обжалване относно останалата част от спорното право, за която не е налице десезиране от спора, е допустимо и следва да продължи дори и когато в резултат на частичния отказ цената на иска е под прага, установен в чл.280, ал.3, т.1 ГПК.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Търговска колегия:
ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ

ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Гражданска колегия:
МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ:

МАРИЯ ИВАНОВА.....
ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА.....
БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....
СНЕЖАНКА НИКОЛОВА.....
ТОТКА КАЛЧЕВА.....

ЧЛЕНОВЕ:

- | | |
|------------------------------|--|
| 1. ТАТЯНА ВЪРБАНОВА..... | 26. КОСТАДИНКА НЕДКОВА..... |
| 2. МАРГАРИТА СОКОЛОВА..... | 27. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА.- О.М. |
| 3. ПЛАМЕН СТОЕВ..... | 28. ЛЮБКА АНДОНОВА..... |
| 4. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА..... | 29. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА..... |
| 5. ДИЯНА ЦЕНЕВА..... | 30. ГЕРГАНА НИКОВА..... |
| 6. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА..... | 31. ПЕТЯ ХОРОЗОВА..... |
| 7. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА..... | 32. МАЙЯ РУСЕВА..... |
| 8. МАРИО ПЪРВАНОВ..... | 33. АННА БАЕВА..... |
| 9. ЕМИЛ ТОМОВ..... | 34. НИКОЛАЙ МАРКОВ..... |
| 10. АЛБЕНА БОНЕВА..... | 35. ЕРИК ВАСИЛЕВ..... |
| 11. БОНКА ДЕЧЕВА..... | 36. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА..... |
| 12. ЖИВА ДЕКОВА..... | 37. КРИСТИЯНА ГЕНКОВСКА..... |
| 13. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА..... | 38. ВАНЯ АТАНАСОВА..... |
| 14. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА..... | 39. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ..... |
| 15. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА..... | 40. РОЗИНЕЛА ЯНЧЕВА..... |
| 16. ЗОЯ АТАНАСОВА..... | 41. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА..... |
| 17. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ..... | 42. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ..... |
| 18. ВЕСЕЛКА МАРЕВА..... | 43. МАДЛЕНА ЖЕЛЕВА..... |
| 19. БОРИС ИЛИЕВ..... | 44. АНЖЕЛИНА ХРИСТОВА..... |
| 20. БОНКА ЙОНКОВА..... | 45. ВАСИЛ ХРИСТАКИЕВ..... |
| 21. БОЯН ЦОНЕВ..... | 46. ГАЛИНА ИВАНОВА..... |
| 22. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА..... | 47. АННА НЕНОВА..... |
| 23. РОСИЦА БОЖИЛОВА..... | 48. ДЕСИСЛАВА ПОПКОЛЕВА..... |
| 24. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ..... | 49. МИЛЕНА ДАСКАЛОВА..... |
| 25. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ..... | 50. ТАНЯ ОРЕШАРОВА..... |

51. МАРИЯ ХРИСТОВА.....
52. СОНЯ НАЙДЕНОВА.....
53. ИВАНКА АНГЕЛОВА.....
54. АНЕЛИЯ ЦАНОВА.....
55. ИВО ДИМИТРОВ.....

56. ЕЛЕНА АРНАУЧКОВА.....
57. НИКОЛАЙ ИВАНОВ.....
58. ДЖУЛИАНА ПЕТКОВА.....
59. ЯНА ВЪЛДОБРЕВА.....

ОСОБЕНО МНЕНИЕ

на решението по тълк.д. № 4/2021 г. ОСГТК на ВКС

Изменението на иска е предприета от ищеца промяна на предмета или на страните по висящия процес, при която процесуалните действия, извършени по първоначално предявения иск запазват сила. Изменението на иска всякога се съчетава с други процесуални институти. Конкретната проявна форма изисква те да се прилагат непротиворечиво.

Намаляването е изменение на иска по размер. То налага ищецът да направи частично оттегляне или частичен отказ от иска, за да десезира съда от задължението да се произнесе до първоначално предявения размер. Съгласно чл. 214, ал. 3, изр. 3 ГПК, изменението на иска по размер е допустимо до приключване на съдебното дирене в първата инстанция. Това е една от разликите между действащия и отменения ГПК (сравнение с чл. 116 ГПК и т. 9 от ТР № 1/ 04.01.2001 г. по гр.д. № 1/2000 г. ОСГТК на ВКС, при действието на които тези форми на изменение на иска бяха допустими и пред въззивния съд). Обяснението е в променената философия на процеса. Действащият ГПК превърна първата инстанция в основен съд по решаване на спора. И отмененият, и действащият ГПК обаче не допускат искът да се изменя по размер в касационната фаза на производството. Съчетаното прилагане на чл. 214 ГПК и чл. 233, а и на чл. 232 ГПК, не предвиждат възможност след приключване на съдебното дирене в първата инстанция ищецът да заяви намаляване на иска по размер. Ищецът може да се откаже „отчасти от спорното право във всяко положение на делото“ в смисъла по чл. 233, изр. 1 ГПК, когато отказът касае някое от заявените (повече от едно) основания на иска, или някое от заявените (повече от едно) искания за защита до съда, или някой от ответниците (повече от един) обикновени другари по иска. Тогава ищецът не може да предяви в нов процес същия иск (чл. 233, изр. 2 ГПК), а когато отказът е пред въззивната или касационната инстанция, обжалваното решение се обезсилва (чл. 233, изр. 3 ГПК) – по обективно или по пасивно съединения иск, от който ищецът се отказва. Изводът, че съчетаното прилагане на чл. 214, ал. 3, изр. 3 ГПК и чл. 233 ГПК не предвижда възможност за частичен отказ и за намаляване на иска по размер във въззивното и в касационното производство, произтича и от това, че ищецът не може в нов процес да предяви разликата поради пречките по чл. 126 и чл. 299 ГПК, а не по чл. 233, изр. 2 ГПК.

Поради изложеното отговорите на въпросите следваше да бъдат:

Недопустимо е пред касационната инстанция ищецът да заяви изменение на иска по размер, като направи частичен отказ от иска. Недопустимо извършеният частичен отказ от иска не засяга прага на касационно обжалване, установен в чл. 280, ал. 3, т. 1 ГПК, и не извежда задължение на Върховния касационен съд за частично обезсилване на въззивното и на първоинстанционното решение.

съдия Геника Михайлова

